

روزنامه سیاسی، اجتماعی و فرهنگی صبح ایران
شنبه ۲۵ مرداد ۱۴۰۴ - ۲۲ صفر ۱۴۴۷
سال بیست‌وهفتم - شماره ۷۳۷۸ - ۱۶ صفحه
قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

سر مقاله
غلامرضا صدقیان / سردبیر

پشت «پارادایم» چه چیز پنهان کرده‌اند؟!

«پارادایم» اگرچه به کاربردش در زبان فعالان سیاسی و اقتصادی سابقه داشت اما بعد از جنگ اخیر و نامه اقتصاددانان که مطالبه تغییر پارادایم داشتند، پرنرگ شد و حالا در جلسه رسانه‌ای‌ها با رئیس‌جمهور نیز یکی از حاضران همین واژه را به کار می‌برد. ظاهراً برخی کلمات حس روشنفکری یا بیش‌فهمی خاصی به افراد می‌دهد. با آنکه ادعایی دارم که قابل‌راستی‌آزمایی است؛ اگر از کسانی که این واژه را به کار می‌برند، بپرسید آن را در چه معنا و مفهومی استفاده می‌کنند، تقریباً هیچ‌یک جواب مشابهی نمی‌دهند! این شاید مربوط به اصل اختراع این واژه باشد که آن را توضیح می‌دهم، اما اکنون کسانی که در هر سخن یا نوشته‌ای یک یا چندبار می‌گویند «پارادایم»، در پشت این واژه دنبال چیز دیگری هستند که متفاوت از معنا و مفهوم آن است، درواقع کاربرد آن در سیاست اغلب انعکاسی از جنگ گفتمان‌ها و بدتر از آن جنگ منصب‌ها است، نه لزوماً تغییر عینی. این را هم تبیین خواهم کرد.

پارادایم را نخستین بار تامس کوهن در اثرش «ساختار انقلاب‌های علمی» (۱۹۶۲) به کار برد و از آن چند معنای مختلف و گاه چندپهلومظور داشت، از جمله چارچوب مرجع علمی (مثل فیزیک نیوتنی در مقابل نسبیت اینشتیانی)، مجموعه باورها و ارزش‌های مشترک یک جامعه علمی، نمونه‌های حل مسئله که دانشمندان از آنها تقلید می‌کنند، و ابزارهای مفهومی و روش‌شناسی مسلط در یک دوره تاریخی. می‌توان به‌طور خلاصه گفت پارادایم ظاهراً در نگاه کوهن، مجموعه‌ای از باورها، ارزش‌ها و الگوهای حل مسئله است که یک جامعه علمی را در یک دوره تاریخی هدایت می‌کند. اما کمتر از یک دهه بعد خايم مارگارت مسترن (۱۹۲۰) فیلسوف امریکایی اشاره کرد که کوهن حداقل ۱۲ تا ۲۱ تعبیر مختلف از پارادایم عرضه کرده است که گاه با هم تناقض دارند. این اشکال موجب شد منتقدان بگویند پارادایم بیش از آنکه یک مفهوم دقیق باشد، یک استعاره جذاب اما مبهم است. درباره خود کوهن گفته می‌شود که فیزیکدان برجسته‌ای نبود و برای همین دانشگاه هاروارد به او مأموریت داد که در دبیرستان‌های وابسته به دانشگاه برای دانش‌آموزان فیزیک تدریس کند، و او چون می‌خواست برای بچه‌ها تاریخ علم فیزیک را بیشتر بازگو کند، نظریه ساختار انقلاب‌های علمی در ذهنش شکل گرفت. در همان امریکا استیون واینبرگ فیزیکدان، مقاله «انقلابی که اتفاق نیفتاد» را نوشت و نظریه کوهن را رد کرد. گفته می‌شود در یک سخنرانی که کوهن نیز در ردیف جلو حضور داشت، واینبرگ گفت: «اگر ما در قله علم هستیم، انقلابی نمی‌بینیم». در ایران نیز بجز یک گروه فلسفه علم در یکی از دانشگاه‌های صنعتی تهران که مدیر گروه وقت آن مترجم اثر کوهن و مروج نظریه او بود، در دیگر محافل روی خوشی به نظریه کوهن نشان ندادند. اما مهم‌تر اینکه منتقدان در اصل تعبیر «تغییر پارادایم» اشکال می‌دیدند و حتی مسترن نشان داد که کوهن بین سه سطح جهان‌بینی، ساختار اجتماعی و نمونه عملی مرز مشخصی نگذاشته بود، و این موجب می‌شد وقتی می‌گوید «پارادایم تغییر می‌کند»، گاهی منظور تغییر کل جهان‌بینی، و گاهی فقط جابه‌جایی یک الگوی حل مسئله است و این ابهام بزرگ‌ترین نقطه ضعف نظریه او تلقی شد. شاید به همین دلایل در فارسی معنای متعدد و گاه متضاد برای پارادایم به کار می‌برند؛ از «الگواره» گرفته تا الگوی مسلط، چارچوب نظری، جهان‌بینی حاکم، سرمشق علمی یا فکری، و مانند آن. بر همین اساس در کاربرد سیاسی امروز در ایران، این واژه گرفتار ابهام و کلی‌گویی و شعارزدگی و صرفاً به کارگیری یک اصطلاح شیک و مدرن شده است. دست‌کم مفهوم کوهنی پارادایم به تغییرات بنیادین در فهم جهان (در علوم) اشاره دارد، نه صرفاً تغییر یک سیاست یا روش اجرایی. فعالان سیاسی و اقتصادی ایرانی اما این واژه را بیشتر به‌معنای «الگوی کلی مسلط» یا «گناه حاکم» استفاده می‌کنند، اما به دلیل ابهام ذاتی تعریف کوهن و کش‌دارشدن کاربردش، نوعی سوءبرداشت و شعاری‌شدن و مهم‌تر از همه تفاوت‌های کاربردی این اصطلاح دامن‌گیر همه شده است.

گاهی یک سخنران منظورش از پارادایم، جهان‌بینی ایدئولوژیک حاکم بر نظام سیاسی مانند نگاه کلان به سیاست و روابط اجتماعی است. گاهی طرز نگاه کلی حکومت به مسائل، مثل نگاه امنیت‌محور یا توسعه‌محور، و گاهی اصول بنیادین روشنفکر دینی دیدیم، منظورش از پارادایم، بیشتر باورهای فلسفی یا دینی است که سیاست‌ها را شکل می‌دهند، مثل نگاه خاص به ماهیت جامعه یا نقش حکومت در اداره جامعه. در یک نگاه کلی‌تر که پس از جنگ تقویت شد، برخی به اجماع‌نخبگان سیاسی یا کارشناسان حول یک مسیر کلی، پارادایم می‌گویند. برخی نیز الگوهای کوچک‌تر یا الگواره‌های خاصی را در ذهن دارند و به دنبال آن هستند. [بقیه در صفحه ۲]

از عراق و حضور لاریجانی و نمادساختن زائران عراقی با حرکت دست از موشک‌های ایرانی تا تکرار این نماد در راهپیمایی جاماندگان اربعین در ایران، تا حضور مقتدرانه لاریجانی در بیروت و پس از آن سخنرانی هشدارآمیز نعيم قاسم، جلوه‌هایی از اقتدار مقاومت بود | صفحه ۱۵

موشک‌هایی که در اربعین «نماد» شد

امسال راهپیمایی اربعین در ایران و عراق، پیام «مقاومت» را جهانی کرد

● مهساگریندی | خبرنگار گروه اجتماعی

■ پرتاب موشک‌های ایرانی به سمت اسرائیل، این بار به حماسه اربعین رنگ و بویی تازه بخشید؛ افتخاری که به محور و جدی مستحکم تبدیل شد. از تهران تا بغداد، از قلب ایران تا خاک عراق، پرچم همبستگی برپا بود و شکوهی بی‌سابقه در حمایت از حق و عدالت نمایان شد. اگرچه میلیون‌ها نفر از زائران ایرانی به کربلا نز سیدین) اما دل‌های‌شان در کنار حرم ابا عبدالله (ع) بود. روز پنج‌شنبه جاماندگان اربعین در نقطه به نقطه کشور پیاده‌روی کردند و جلوه‌ای متفاوت از همبستگی و عشق به امام حسین(ع) را به نمایش گذاشتند.

در شهرهای مختلف ایران، از تهران تا تبریز و مشهد، مردم با برپایی موکب‌ها و برگزاری مراسم عزاداری، مسیرهای منتهی به حرم را از حضور خود پر کردند. این اربعین، به‌ویژه با توجه به شرایط سال‌های گذشته، نمادی از پایداری و اراده مردم ایران برای پیوستن به کاروان حسینی بود. جاماندگان با حضور پرشور خود نشان دادند حتی فاصله‌های جغرافیایی نمی‌تواند عشق به امام حسین(ع) را از دل‌های‌شان بزداید. در این میان، برخی از جاماندگان با اشعار و نوحه‌های خود، حسرت و اشتیاق‌شان را برای حضور در کربلا بیان کردند. مردی با چپیه‌ای بر سر و پابرهنه در میان جمعیت حرکت می‌کرد و نوحه‌ای بر لب داشت، پیرزنی، دست بر سینه اش می‌ریخت و پیش می‌رفت و این صحنه‌ها و هزاران صحنه‌دیگر، گویای عمق عشق و ارادت مردم ایران به اهل بیت(ع) بود | صفحه ۳

مهاجران و زائران اربعین

فرماندهی که جنگ را با ایمان پیش می‌برد

● علیرضا محمدی | دبیر گروه ایثار و مقاومت

گفت‌وگوی «جوان» با نویسنده کتاب «آذرش گمنام»
زندگی جهادی سرلشکر شهید محمود باقری

شهید محمود باقری
رکن آبادی، فرمانده موشکی
نیروی هوافضای سپاه از
گمنام‌ترین سرداران
و فرماندهانی است که در
تجاوز تحمیلی ۱۲ روزه
رزم صهیونیستی و امریکا
به کشورمان، در بامداد ۲۳ خرداد به شهادت رسید.

شهید باقری در چند عملیات مهم چون حمله به پایگاه
عین‌الاسلام آمریکا و وعده صادق ۱۰ نقش مؤثری داشت

صورت‌الباقی

همکار گرامی
سرکار خانم انسبه سلطانی‌امین

در گذشت پدر گرامی‌تان را تسلیت
عرض نموده، از خداوند منان برای جنابعالی
و بازماندگان صبر جمیل و برای آن مرحوم
رحمت و مغفرت مسئلت می‌نماییم.

مدیر مسئول و کارکنان روزنامه جوان